

С. В. Шибрук

Українська МОВА

ДЛЯ
ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ

Курс для підготовки
до атестації

А ЕРТА

УДК 651.74:811.161.2(075.8)
ШЗ7

Рецензенти:

Мосенкіс Ю. Л. – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Шевчук В. О. – кандидат юридичних наук, начальник відділу контролю за виконанням судових рішень, майор внутрішньої служби.

Шевчук С.В.

ШЗ7 Українська мова для державних службовців: курс для підготовки до атестації. – К.: Алерта, 2017. – 478 с.

ISBN 978-617-566-437-7

Мета пропонованого посібника – допомогти претендентам на державну службу досконало, ґрунтовно підготуватися до атестації щодо вільного володіння українською літературною мовою.

Посібник укладено відповідно до «Стандарту української мови для державних службовців».

У посібнику послідовно й дохідливо викладено теоретичний матеріал, в якому докладно виписані літературні мовні норми, подано зразки організаційних, довідково-інформаційних документів та документації з кадрово-контрактних питань. Особливу увагу приділено службовому листуванню та усному фаховому спілкуванню. Після розділів наведено взірці тестових завдань.

Посібник стане у пригоді всім, хто не байдужий до рідної мови і хоче оволодіти мистецтвом фахового спілкування.

УДК 651.74:811.161.2(075.8)

ISBN 978-617-566-437-7

© С. В. Шевчук, 2017.

© Видавництво «Алерта», 2017.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
----------------	---

1. УКРАЇНСЬКА МОВА – ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНИ

1.1. Поняття національної та літературної мови.....	4
1.2. Українська мова як державна.....	5
1.3. Нормативні документи про державну мову	6
1.4. Літературна мовна норма	7

2. ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ

2.1. Поняття графіки	8
2.1.1. Співвідношення між буквами українського алфавіту і звуками	9
2.2. Орфографія.....	10
2.2.1. Вживання знака м'якшення	10
2.2.2. Вживання апострофа	11
2.2.3. Правопис префіксів	12
2.2.4. Правопис власних назв	13
2.2.5. Правопис складних іменників	16
2.2.6. Правопис складних прикметників	18
2.2.7. Правопис слів іншомовного походження	20
2.2.8. Правопис прізвищ і географічних назв слов'янського походження	23

Взірці тестових завдань, які виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	25
Взірець тексту для переказу.....	27
Взірці тем для ділової бесіди.....	29
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	29

3. ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ

3.1. Фонетика	30
3.1.1. Предмет і завдання фонетики	30
3.1.2. Загальна характеристика та класифікація мовних звуків	30

3.1.3. Голосні та приголосні звуки сучасної української літературної мови	31
3.1.4. Спрощення в групах приголосних	32
3.1.5. Подовження приголосних звуків	33
3.1.6. Склад. Український складоподіл	34
3.1.7. Наголос	35
3.1.8. Поняття про фонему	36
3.1.9. Чергування голосних фонем	37
3.1.10. Чергування /o/ та /e/ з фонемним нулем	38
3.1.11. Чергування /o/, /e/ з /i/	38
3.1.12. Чергування /e/-/o/ після шиплячих та /й/	39
3.1.13. Чергування приголосних фонем	40
3.1.14. Чергування в групах приголосних	41
3.2. Орфоепія	44
3.2.1. Орфоепія і культура мовлення	44

Взірці тестових завдань,

які виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	49
Взірець тексту для переказу.....	51
Взірці тем для ділової бесіди.....	52
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	52

4. ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

4.1. Лексикологія	53
4.1.1. Предмет і завдання лексикології	53
4.1.2. Слово як мовна одиниця	54
4.1.3. Омоніми	57
4.1.4. Пароніми	58
4.1.5.Синоніми	58
4.1.6. Антоніми	67
4.1.7. Склад лексики сучасної української літературної мови з погляду її походження	68
4.1.8. Склад української лексики зі стилістичного погляду ...	75
4.1.9. Активна і пасивна лексика сучасної української мови	78
4.2. Фразеологія	79

4.2.1. Предмет фразеології. Основні типологічні ознаки фразеологізмів	79
4.2.2. Класифікація фразеологізмів	80
4.2.3. Джерела фразеології	81
4.3. Лексикографія	82
4.3.1. Предмет лексикографії. Типи словників	82

**Взірці тестових завдань,
які виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	87
Взірець тексту для переказу	89
Взірці тем для ділової бесіди	90
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	90

5. МОРФОЛОГІЯ

5.1. Повнозначні частини мови	91
5.1.1. Частини мови. Принципи виділення їх	91
5.2. Іменник.....	92
5.2.1. Особливості відмінювання та правопису іменників	92
5.2.2. Особливості вживання іменників у професійному мовленні.....	101
5.3. Прикметник	106
5.3.1. Особливості відмінювання та правопису прикметників	106
5.3.2. Особливості вживання прикметників у професійному мовленні.....	108
5.4. Числівник.....	117
5.4.1. Особливості відмінювання та правопису числівників	117
5.4.2. Особливості вживання числівників у професійному мовленні.....	122
5.5. Займенник.....	129
5.5.1. Особливості відмінювання та правопису займенників	129
5.5.2. Особливості вживання займенників у професійному мовленні.....	133
5.6. Дієслово	134

5.6.1. Особливості змінювання та правопису дієслівних форм	134
5.6.2. Особливості вживання дієслів у професійному совленні	136
5.7. Прислівник.....	150
5.7.1. Особливості вживання та правопису прислівників	150
5.7.2. Особливості вживання прислівників у професійному мовленні.....	153
5.2. Службові частини мови	156
5.2. Прийменник.....	156
5.2.1. Особливості вживання та правопису прийменників ...	156
5.2.2. Особливості вживання прийменників у фаховому мовленні	158
5.3. Сполучник.....	164
5.3.1. Особливості вживання та правопису сполучників	164
5.4. Частка	168
5.4.1. Особливості вживання та правопису часток	168
5.3. Типові помилки ділового мовлення та їхні правильні відповідники	171

Взірці тестових завдань, які виконують претенденти під час атестації	
Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	182
Взірець тексту для переказу	184
Взірці тем для ділової бесіди	185
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	185

6. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

6.1. Тире в простому реченні	186
6.2. Однорідні члени речення	188
6.2.1. Розділові знаки при однорідних членах речення	189
6.2.2. Розділові знаки у реченнях з однорідними і неоднорідними означеннями	190
6.2.3. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами речення і узагальнювальними словами	192
6.3. Відокремлені означення	194
6.4. Відокремлені прикладки	196
6.5. Відокремлені обставини.....	200

6.6. Відокремлені додатки	203
6.7. Відокремлені уточнювальні члени речення	204
6.8. Звертання	205
6.9. Вставні та вставлені конструкції	207
6.10. Складносурядні речення	211
6.11. Складнопідрядні речення	213
6.12. Безсполучникові складні речення.....	216
6.13. Пунктуаційне оформлення чужого мовлення.....	218
6.13.1. Розділові знаки в реченнях з прямою мовою	219
6.13.2. Розділові знаки при цитатах	220

Взірці тестових завдань,

які виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	223
Взірець тексту для переказу.....	226
Взірці тем для ділової бесіди.....	226
Взірці тем для повідомлення–презентації	226

7. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

7.1. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора	227
7.2. Комунікативні ознаки культури мовлення.....	228
7.3. Комунікативна професіограма фахівця.....	229
7.4. Мовний етикет.....	230
7.4.1. Поняття етикету	230
7.4.2. Стандартні етикетні ситуації.	
Парадигма мовних формул.	231
7.4.2.1. Вітання та побажання	232
7.4.2.1. Звернення до незнайомої людини	233
7.4.2.3. Привернення уваги до себе.....	234
7.4.2.4. Знайомлення.....	234
7.4.2.5. Порада, пропозиція.....	236
7.4.2.6. Згода.....	236
7.4.2.7. Відмова	237
7.4.2.8. Розрада.....	238
7.4.2.9. Співчуття	238
7.4.2.10. Схвалення.....	239
7.4.2.11. Зауваження, докір	239

7.4.2.12. Висловлення сумніву.....	240
7.4.2.13. Висловлення власного погляду	241
7.4.2.14. Комплімент.....	241
7.4.2.15. Прощання	243
7.5. Стили сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	244
7.5.1. Основні ознаки функціональних стилів	244
7.5.2. Текст як форма реалізації мовленнєво-професійної діяльності.....	250

**Взірці тестових завдань,
які виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	251
Взірець тексту для переказу	253
Взірці тем для ділової бесіди.....	254
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	254

8. ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ

8.1. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	255
8.1.1. Спілкування і комунікація	255
8.1.2. Функції, види і форми спілкування	255
8.1.3. Етапи спілкування	257
8.1.4. Мова, мовлення і спілкування	259
8.1.5. Невербальні засоби спілкування	260
8.1.6. Гендерні аспекти спілкування	263
8.2. Риторика і мистецтво презентації	264
8.2.1. Публічний виступ як важливий засіб переконання	264
8.2.2. Презентація як різновид публічного мовлення.....	268
8.3. Культура усного фахового спілкування	270
8.3.1. Особливості усного спілкування.....	270
8.4. Індивідуальні форми фахового спілкування.....	271
8.4.1. Приймання відвідувачів	273
Правила службової особи, що приймає відвідувачів ...	274
Правила для відвідувачів	275
8.4.2. Функції та види бесід	275
8.4.3. Співбесіда з роботодавцем.....	278
8.4.4. Моделювання телефонної розмови	281
8.4.5. Етичні питання використання мобільних телефонів ..	283

8.5. Форми колективного обговорення професійних проблем	284
8.5.1. Мистецтво перемовин	284
8.5.2. Збори як форма прийняття колективного рішення	286
8.5.3. Нарада	287
8.5.4. Дискусія	290
8.5.5. Дебати	291
8.5.6. Інтерв'ю	296
Перелік контрольних питань для інтерв'ю друкованим змі	298
8.5.6.1. Радіоінтерв'ю	300
8.5.6.2. Участь у телепередачі	300
8.5.7. Візитна картка та її використання	302
8.5.7.1. Використання візитних карток	304

**Взірці тестових завдань,
які виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді	306
Взірець тексту для переказу	307
Взірці тем для ділової бесіди	308
Взірці тем для повідомлення-презентації	308

**9. ДІЛОВІ ПАПЕРИ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

9.1. Поняття документа	309
9.2. Національний стандарт України. Склад реквізитів документів	309
9.3. Вимоги до змісту та розташування реквізитів	314
9.4. Вимоги до бланків документів	328
9.5. Оформлювання сторінки	330
9.6. Вимоги до тексту документа	333

10. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

10.1. Інструкція	336
10.2. Положення	338
10.3. Правила	344
10.4. Статут	345

11. ДОКУМЕНТАЦІЯ З КАДРОВО-КОНТРАКТНИХ ПИТАНЬ

11.1. Резюме.....	347
11.2. Автобіографія.....	350
11.3. Характеристика.....	351
11.4. Заява.....	353
11.5. Особовий листок з обліку кадрів.....	355
11.6. Наказ щодо особового складу.....	356
11.7. Трудова книжка.....	359
11.8. Трудовий договір.....	360
11.9. Контракт.....	361
11.10. Трудова угода.....	363

12. ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

12.1. Пресреліз.....	364
12.2. Адреса. Телеграма. Телефонограма. Факс.....	369
12.3. Довідки.....	381
12.4. Службові записки.....	383
12.5. Протокол. Витяг з протоколу.....	386
12.6. Звіт. План.....	390
12.7. Оголошення. Повідомлення про захід.....	393

13. СЛУЖБОВЕ ЛИСТУВАННЯ

13.1. Етикет ділового листування.....	396
13.1.1. Класифікація листів.....	396
13.1.2. Етикет ділового листування.....	397
13.1.3. Оформлювання листа.....	404
13.1.4. Супровідний лист.....	406
13.1.5. Гарантійний лист.....	406
13.1.6. Лист-повідомлення.....	408
13.1.7. Лист-запит.....	409
13.1.8. Лист-підтвердження.....	415
13.1.9. Лист-прохання.....	416
13.1.10. Лист-нагадування.....	419
13.1.11. Лист-претензія.....	420
13.1.11.1. Лист-відповідь на претензію.....	422
13.1.12. Рекомендаційний лист.....	424
13.1.13. Лист-подяка.....	427

13.1.14. Лист-вибачення.....	428
13.1.15. Лист-вітання.....	429
13.1.16. Лист-запрошення.....	431

**Взірці тестових завдань,
які виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	433
Взірець тексту для переказу.....	435
Взірці тем для ділової бесіди.....	435
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	435

КЛЮЧІ ВІДПОВІДЕЙ

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

с. 25–27.....	436
с. 49–50.....	436
с. 87–89.....	436
с. 182–184.....	436
с. 223–226.....	436
с. 251–253.....	437
с. 306–307.....	437
с. 433–434.....	437

ДОДАТКИ

Словник синонімів української мови.....	438
Складні випадки наголошення.....	461